

Raoul Servais

N

Mu.
ZEE

‘Vijftig jaar na de uitvinding van animatiefilm
ging ik zelf op zoek naar het mysterie van het
bewegende getekende beeld. Het was prettig
om iets uit te vinden wat al bestond, maar wat
heb ik veel tijd verloren met zoeken!’

Havenlichten, cellofaan voor decor, 1960

De tovenaer van Oostende wordt hij genoemd. Raoul Servais is beeldend kunstenaar, ontwerper, tekenaar en bovenal filmmaker. Zijn wereld is als een cinema vol poëzie en mysterie, een plek waar verhalen en legendes hun weg banen doorheen de verbeelde tijd. Servais blijft dicht bij zichzelf en toont ons de wereld. De helden in zijn films zijn straatlantaarns, sirenes en nachtvlinders. Soldaten rukken uit, Pegasus slaat op hol en een harpij gaat in de aanval. Voor elk nieuw scenario gaat Servais op zoek naar de juiste tekenstijl, sfeer en kleur. Beeldende kunst is een grote inspiratiebron, maar een film maken doe je nooit alleen. Wat de kunstenaar zelf niet in beeld kan brengen, laat hij door anderen grafisch uitwerken. Het oeuvre van Servais weerspiegelt een filmindustrie in evolutie, van knip- en plakwerk naar een digitale wereld. Met elke film die hij maakt, groeit de goesting om zichzelf en het animatieformat uit te dagen.

— Inleiding

Raoul Servais is een autodidact in het filmmaken. Als kind was hij al gefascineerd door het mysterie van de tekenfilm. Samen met zijn vader bekeek hij tal van filmpjes van Charlie Chaplin, Charles Vanel en Felix de Kat. Daar lag de kiem voor een nimmer aflatende honger naar film en een vastberadenheid om het mysterie van het getekende bewegende beeld te ontrafelen. De animatiefilmwereld is een zeer gesloten wereld die angstvallig haar maakproces verborgen houdt. Dat ondervond Servais aan den lijve maar het hield hem niet tegen, ook al kostte het hem jaren om de kennis op te doen en om – naast brood op de plank – ook het nodige filmmateriaal bij elkaar te sparen. Zijn allereerste camera was gemaakt van een sigarenkistje en meccano speelgoedonderdelen. Het enorme doorzettingsvermogen van Raoul Servais loonde en de talloze filmprijzen die hem op zijn parcours volgden, erkennen zijn vernieuwende visie op en bijdrage tot de animatiefilm. In 1963 kreeg Raoul Servais de kans om die kennis en knowhow te delen en verder uit te bouwen. Het KASK in Gent startte met een autonome animatiefilmopleiding, op dat moment uniek in Europa.

Raoul Servais is een geëngageerde kunstenaar die zijn verbeelding als wapen inzet. De diepe sporen die de Tweede Wereldoorlog bij hem nalieten, sijpelen door in zijn films. Herinneringen uit dat grijze verleden worden met dromen en een grote portie verbeelding vermengd. Op gradioze wijze slaagt Servais er telkens weer in om humor, tristesse, angst en verlangen met elkaar te verzoenen. Wat op het eerste gezicht een tekenfilm voor kinderen lijkt, verraad een veel grotere diepgang die volwassenen niet kan ontgaan. Het filmoeuvre van Servais – deze telt momenteel zestien films – valt op door haar diverse karakter en de manier waarop bewust afgeweken wordt van de aabare stijl van Disney. Geen enkele film lijkt op een andere. Raoul Servais wordt voortdurend getriggerd door de mogelijkheden maar misschien nog meer door de beperkingen van animatie. Al tekenend baant hij zich een weg doorheen de verhalen. Animatie is een techniek die ten dienste staat van het verhaal. Een rode draad doorheen dit diverse filmoeuvre is misschien wel de voortdurende zoektocht naar manieren om realiteit met animatie te vermengen. Van de jaren zestig tot nu biedt dit een boeiend parcours van een beeldend kunstenaar die zichzelf voortdurend uitdaagt. Elke film die hij realiseert, geeft hem een extra reden om het de volgende keer anders en beter te doen.

Deze permanente museumvleugel toont werk van Raoul Servais als tekenaar, als schilder, als ontwerper, als animator. Naast tal van voorbereidende studies en tekeningen naar aanleiding van de realisatie van een film, wordt ook een ruime selectie van vrije werken getoond. Vaak verraden ze een fascinatie voor een onderwerp of motief dat vroeg of laat in een film opduikt. De sirene die Servais in de jaren veertig vaak tekende, keerde twintig jaar later terug als de heldin in de film. De nieuwe museumvleugel toont het collectieve karakter van animatie en het makingsproces van film in het algemeen. Een film maken doe je immers niet alleen.

Geen film zonder
cinema. In een wisselend
filmprogramma, filmblokken
van telkens ca. 30 minuten,
zullen de films van Raoul
Servais integraal te bekijken
zijn in Mu.ZEE.

— Pöezie

‘Nostalgie is voeding voor de poëzie.’

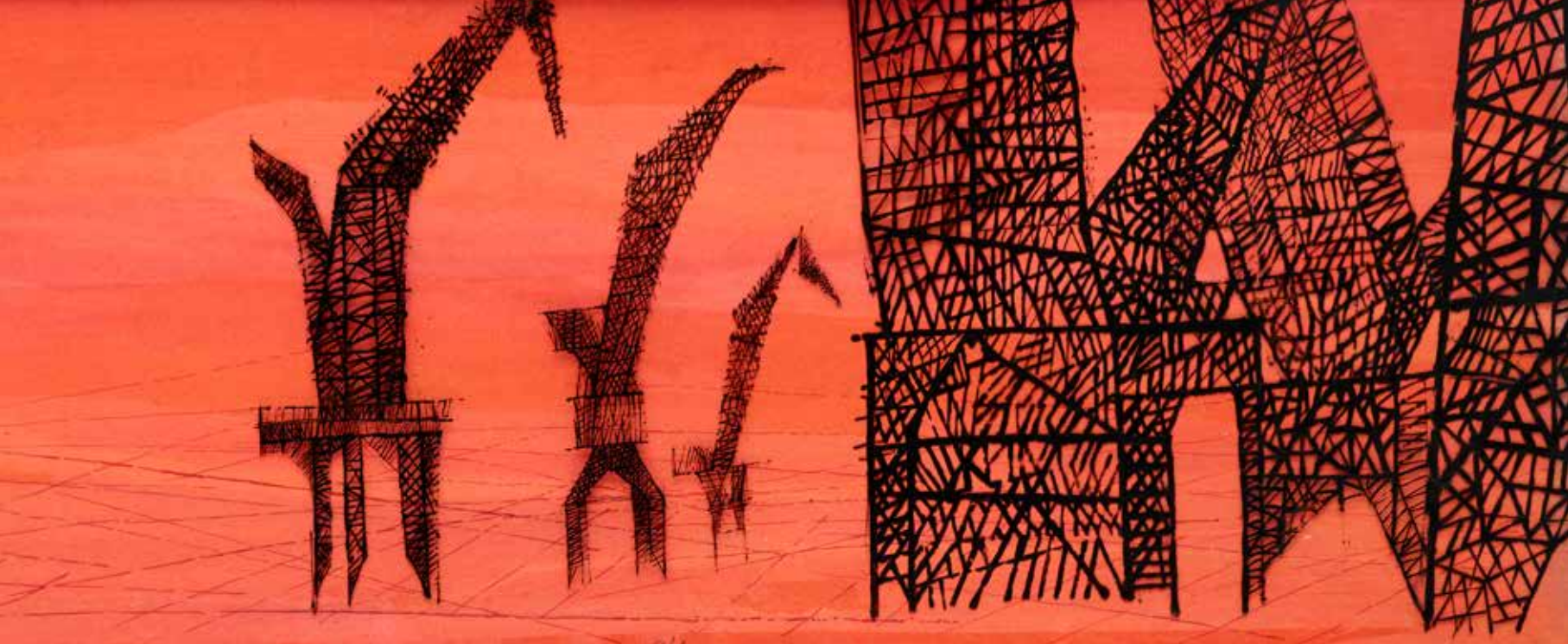
Servais’ nostalgie ademt de zilte geur van Oostende. Een vervlogen straatbeeld met Victoriaanse huizen staat gegrift in de herinneringen uit zijn prille jeugdijaren. Uit zijn slaapkamerraam hoorde de kleine Raoul de zee met haar sereen, maar ook ontelbaar karakter. In **Havenlichten** (1960) redt een lantaarnpaal een verdwaalde visser wanneer de vuurtoren in slaap is gevallen. De film was voor Raoul Servais een leerschool. Het werd zijn eerste volwaardige animatiefilm waarbij de grootste uitdaging lag in het creëren van animatie mét klank, in dit geval het populaire volkslied *Het Loze Vissertje*. De film viel in de prijzen omdat Servais – ondanks de vele fouten die hij maakte – afstand deed van de immer populaire Hollywood-Disney-stijl. De film laat zich uitbundig inspireren door de beeldende kunst en kleur wordt net als de protagonist in het verhaal evengoed een personage. Servais won met deze film de Grote Prijs animatiefilm op het Nationale Filmfestival in Antwerpen, waarmee hij zijn naam als filmmaker op de kaart heeft gezet.

Valse Noot (1963) volgt een straatmuzikant die niets liever wil dan muziek uit zijn draaiorgel toveren om anderen blij te maken. De mensen rondom hem zijn echter ‘druk druk druk’ bezig met van alles en niets. De muzikant droomt er van om grote concerten te kunnen spelen op een grandioos orgel. Een onbereikbare droom zo lijkt, want zijn draaiorgel sluit het lied stevast af met een valse noot. Servais bespeelde hier een fantastische grens tussen animatie en realiteit, waarbij krantenknipsels, foto’s en bankbiljetten als bouwstenen werden ingezet voor de stad waarin dit verhaal zich afspeelt.

Valse Noot, cellofaan voor decor, 1963

Ferrari

Sirène (1968) neemt ons mee naar een troosteloze havenstad die als decor dient voor een idylle tussen een zeemeermin en een scheepsjongen. De stad kent twee kleuren: blauw voor het romantische en sentimentele, rood voor het dramatische. Een arme visser zit tevergeefs te hengelen in de hoop iets aan de haak te slaan. Grote kranen toornen dreigend boven hem uit. Ze grijpen rond zich heen als fossiele creaturen. De stad kleurt rood. Een scheepsjongen fluit een melancholisch lied. De stad kleurt nu blauw en een sirene zwemt sierlijk voor hem uit. De grijpgrage kranen verstoren dit romantische tafereel en gooien de sirene met een smak op de kade. Paniek! Alarm!

De stad kleurt opnieuw rood. Een horde gendarmes, schouwarts en ander dubieus gespuis schaart zich als één amorf versmolten blok rondom het levenloze lichaam van de sirene. Wat volgt is een schertsvertoning van de arm der wet waarna de scheepsjongen alleen achter blijft, met nog slechts de contouren van zijn geliefde, met stoepkrijt achtergelaten op de kade. De stad kleurt blauw.

Sirène, cellofaan voor
panoramisch decor, 1968

— Sagen en legenden

‘Sagen en legenden zijn de beste middelen om in te slapen en worden bedacht door dezen die aan slapeloosheid lijden.’

Het zijn verhalen die steeds in een ander jasje worden gestoken. Wanneer ze ons bereiken, beroeren ze ons diep. *Winter Days* (2003) gaat over een man die een verkleumde reiger onderdak geeft, maar verstrikt raakt in de herinnering aan een vrouw. *Winter Days of Fuyu no Hi* is een Japanse animefilm van de filmmaker Kihachirō Kawamoto. De film is een collectief werk gebaseerd op een zeventiende-eeuws Japans renku gedicht dat Matsuo Bashō samen met zijn vrienden schreef, als een soort cadavre exquis. Het komt er op neer dat de dichters verder schrijven op de laatste versregel zonder verdere kennis van wat eerder geschreven werd. Kawamoto nodigde op zijn beurt bevriende filmmakers uit om elk (zonder medeweten van elkaars werk) een aantal versregels te animeren. Het geheel bestaat uit 36 animatiefilmpjes gemaakt door 35 internationale animators. Raoul Servais animeerde volgende versregels:

My grass hut –
where I offer the heron
a lodging
Having to hide
while the hair grows back – Bashō

Wat hem raakt, vertaalt Raoul Servais in de visuele stijl die hem bekoort. Een bewondering voor de Latense Scholen past bij een tragisch verhaal dat hij baseerde op zijn buurman en diens geliefde paard. In *Pegasus* (1973) bouwt een hoefsmid zijn eigen doolhof van stalen paarden wanneer snelle technologische vooruitgang de teugels vastgrijpt. We kennen Pegasus als het krachtige gevleugelde paard uit de Griekse mythologie, geboren uit de liefde tussen Medusa en Poseidon. Wanneer de ijdele Bellerophon het dier wil berijden op weg naar Olympus, het Huis van de Goden, krijgt hij hun toorn over zich heen. Hoogmoed komt voor de val. Pegasus wordt door een vlieg gestoken en steigert, waardoor Bellerophon naar beneden tuimelt.

Pegasus, decor in gouache en krijt, 1973

Het lied van Halewyn, studie voor een personage, 1968

Raoul Servais creëert met zijn versie van Pegasus een prachtige ode aan het platteland en haar vergane glorie. Moderne technologieën steken de boer met paard en kar voorbij. De oude hoeve op het platteland dient nog als plaatje in een schilderij. Een oude hoefsmid zit werkloos in z'n atelier met niets anders om handen dan het achterna jagen van een irritante vlieg. De man mist zijn paarden. Hij besluit een paard uit staal te maken en plaatst het als een heiligenbeeld in de kapel verderop. Wat volgt gaat letterlijk zijn petje te boven. Het stalen paard blijkt te groeien wanneer hij het bewatert en voor hij het goed en wel beseft, wordt hij in ware Trojaanse invasie-stijl omsingeld door een immens stalen leger van paarden. De context van deze film – het hinterland van Oostende waar de kunstenaar begin jaren zeventig een huisje kocht – weerspiegelt Servais' liefde voor de robuustheid van het Vlaamse expressionisme. Hij nodigde Norbert Deseyn uit om de decors en tekeningen voor deze film te maken.

De opdrachtfilm *Het lied van Halewyn* (1976) gaat terug op een Middeleeuws lied. De hypnotiserende zang van heer Halewyn lokt meisjes uit de dorpen naar een somber woud waar ze niet uit terugkeren. De film maakt deel uit van een serie kortfilms over eeuwenoude verhalen en legenden in Europa. Servais kreeg specifiek de opdracht om een film over Halewyn te maken en hij gebruikte daarvoor een zeer tijdrovende leganimatie-techniek met metaalfolie. Het geheel kreeg hierdoor een glas-in-lood-beschilderde look.

—Mysterie

‘Mysterie vindt men
zowel in oude kastelen
en huizen als in de blik
van sommige vrouwen.’

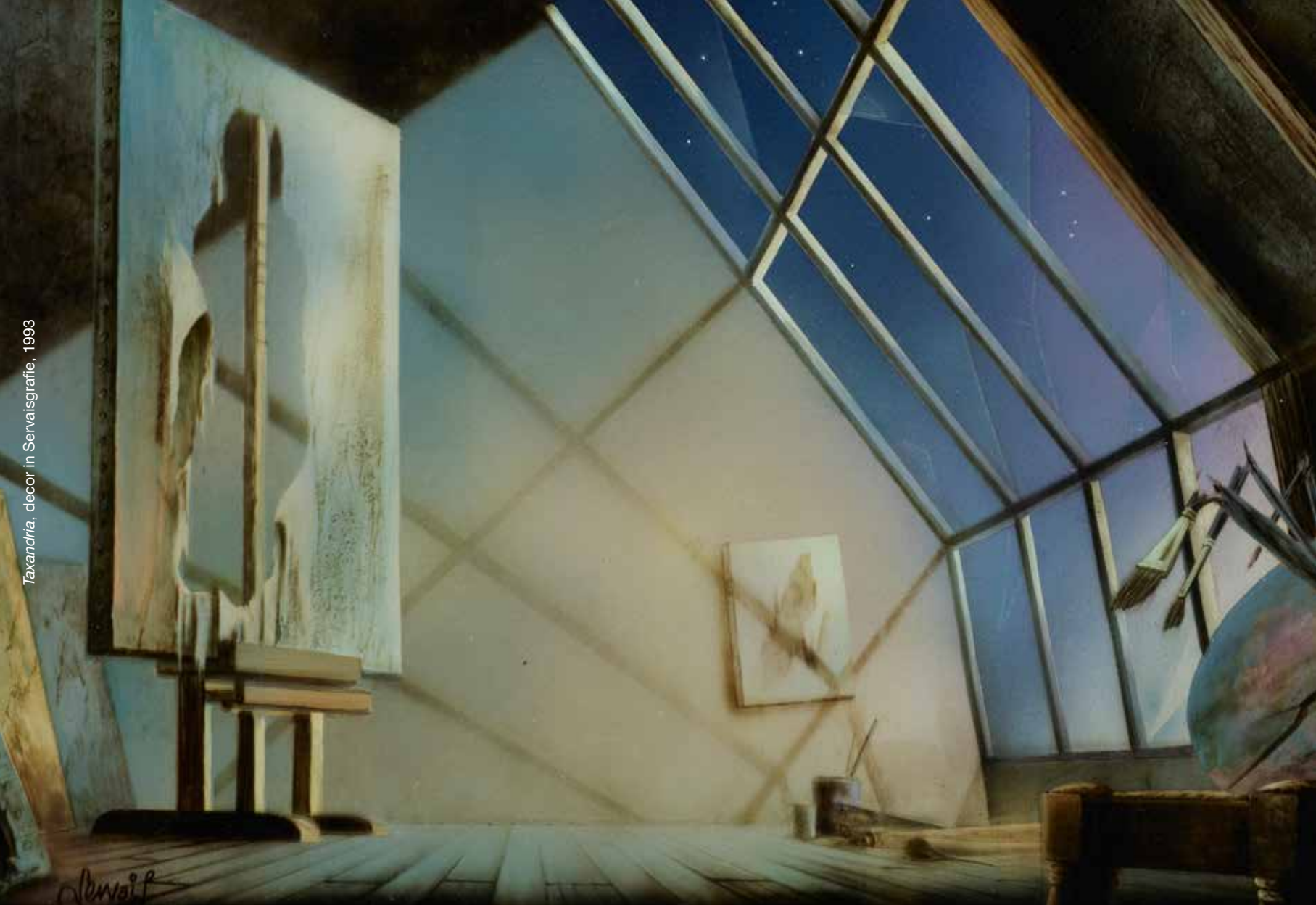
Als een nachtvlinder betreden we een schilderij van Paul Delvaux waar zich een bevreemdend tafereel afspeelt. De wachtzaal van een station wordt de balzaal van mysterieuze dansende vrouwen. *Nachtvlinders* (1998) is een ode aan Delvaux' oeuvre. In *Nachtvlinders* gebruikte Raoul Servais een eigen gepatenteerde techniek – de Servaisgrafie – om filmbeelden en animatie met elkaar te vermengen tot een surreële, schilderachtige sfeer. Bij die techniek worden de personages in zwart-wit gefotografeerd en afgedrukt op cellofaan. De achterzijde wordt met gouache ingekleurd en geïntegreerd met de decors die er onder geschoven worden. Servais zocht naar eigen zeggingsnaam “interessante doorgangen tussen de beeldende kunst en de kunst van de animatiefilm”. “Ik heb me in deze onzekere zone gewaagd, in dit soort ‘niemandsland’ tussen de echte film en het schilderij, en er blijven op dat vlak nog heel wat dingen te ontdekken.”

Met een voorloper van de Servaisgrafie schiep Raoul Servais een harpij in de thriller *Harpya* (1979). Het mythische wezen, half vrouw en half roofvogel, blijkt een dominante achtervolgende kwelling te zijn voor een man die niet alleen zijn brood, maar ook zijn benen verliest. Met *Harpya* maakte Servais een vrij radicale ommezwaai en koos hij voor een thriller van formaat. Deze mysterieuze en zwartgallige film speelt zich af binnen een belle époque-setting. We zien hoe een keurige gentleman een noodlijdende harpij probeert te helpen maar als dank hiervoor in zijn eigen woning geterroriseerd wordt. Wanhopig probeert de arme man wat voedsel voor zichzelf te verschansen en vlucht hij zijn huis uit, richting frituur Gargantua – een vette knipooier naar een personage uit de bekende roman van François Rabelais – maar tevergeefs. Het idee voor de film kwam er na een onrustige nacht met akelige dromen. Om die beelden te kunnen vertalen naar de film die hij voor ogen had, wist Servais dat hij een nieuwe techniek moest bedenken. De film vroeg immers om een specifieke vermenging van animatie en echte beelden. De acteurs werden tegen een zwart fluwelen

achtergrond gefilmd. Wanneer de personages zonder benen verder moesten, werd er letterlijk een greppel gegraven waarin ze zich konden voortbewegen. De kleuren in de film zijn duister en gekunsteld, wat zeer bevreemdend overkomt. Met een harpij in de aanval tegen *la petite bourgeoisie* won Raoul Servais de prestigieuze Gouden Palm van het Filmfestival van Cannes.

Mysterie heerst ook in de straten van *Taxandria* (1994), een wereld waar meningen, vrouwen en zelfs de tijd stilzwijgend worden vastgehouden. Tegen de majestueuze onheilspellende decors van een wereld in verval ontvouwt zich een fantastisch verhaal over het onderdrukte verlangen naar vrijheid. *Taxandria* is de enige langspeelfilm in het rijtje. Het duurde meer dan vijftien jaar om dit project te realiseren. De vormgeving van de stad is van de hand van striptekenaar François Schuiten die als geen ander er in slaagt om bevreemdende landschappen en utopische vervallen steden te creëren, met oog voor architecturale details. *Taxandria* is – na een zeer hobbelig parcours met verschillende producenten en scenaristen – uitgegroeid tot een film waarin live action de bovenhand neemt op animatie. Veel van de oorspronkelijke ideeën van Servais gingen verloren. De beoogde radicaliteit van het Taxandriaanse dictatoriale regime werd grotendeels afgezwakt. Servais had een verstijfd universum voor ogen waarin de personages amper zouden bewegen om de onderdrukking kracht bij te zetten. Begin 2018 schrijft Raoul Servais zijn oorspronkelijke ideeën voor *Taxandria* neer in *L'éternel Présent – Un conte philosophique*, voorzien van tekeningen van de hand van de kunstenaar.

Taxandria, decor in Servatsgräfte, 1993

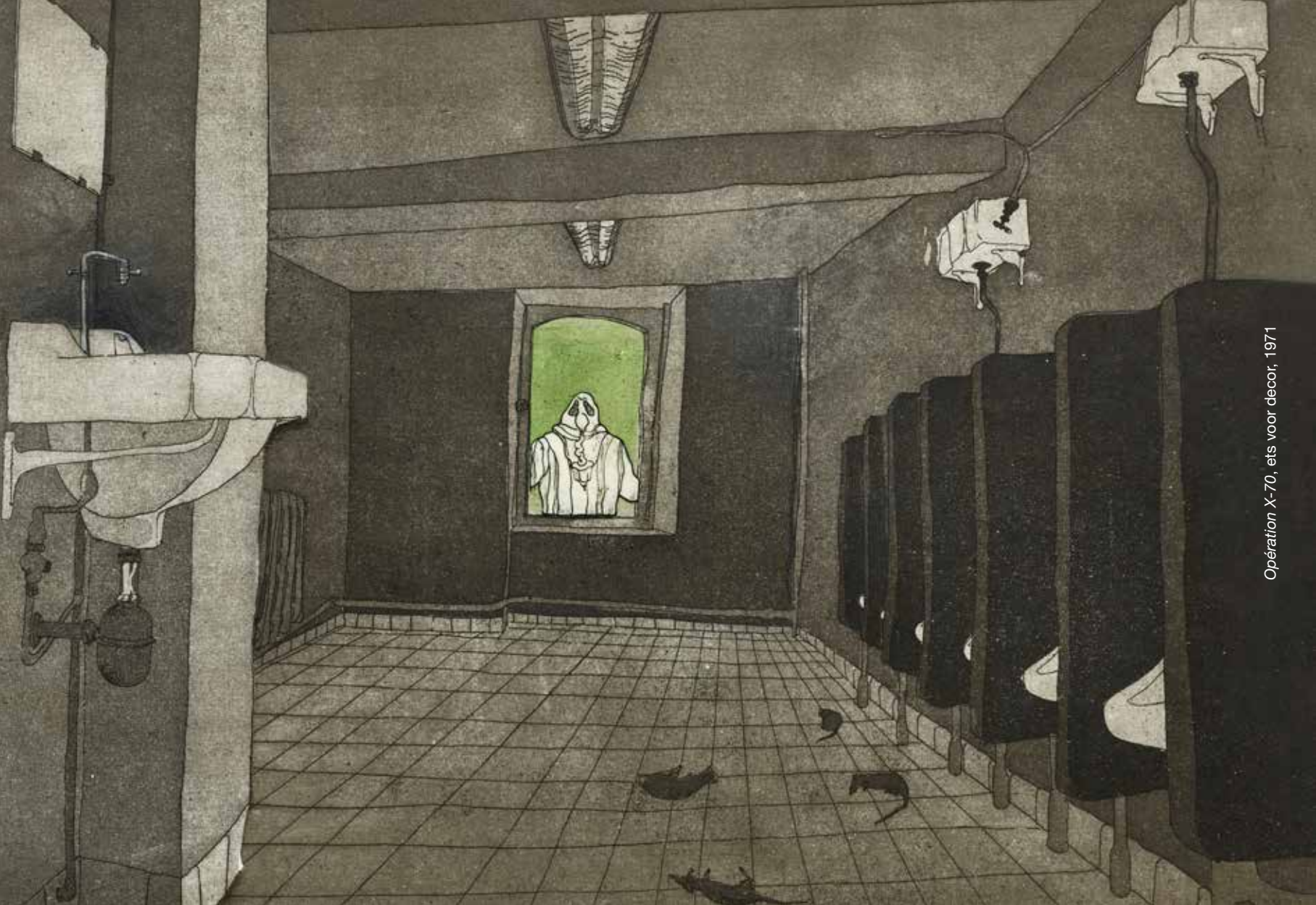
Servat

— Onderdrukking, oorlog en verzet

‘Agressie wordt meestal individueel
uitgevoerd. Als het collectief gebeurt,
spreekt men van oorlog.’

De Tweede Wereldoorlog laat diepe sporen na. Afkeer van zinloos geweld en onderdrukking komen vaak terug in het werk van Raoul Servais. In *Chromophobia* (1965) ontnemt een leger van grijze soldaten de wereld haar kleur. Met symbolen en grafische uitwerking krijgt de donkere herinnering aan die periode toch humor en speelsheid. De kleur eist vreedzaam haar rechten terug. De film is zeer grafisch en geometrisch opgebouwd. De gestilleerde eenvoud van de figuren geeft humor vrijspel. Wanneer alle hoop verdwenen lijkt en zwart over de wereld heerst, komt er een nar uit een bloem te voorschijn, die de strijd aanbindt en met de voeten begint te rammelen van de onderdrukker. Het is een pacifistische prent die humor en hoop inzet tegen oorlog en wanhoop. Meer dan vijftig jaar later blijft dit een actuele film.

Chromophobia kwam er nadat Servais carte blanche had gekregen en gefinancierd werd door Filmdienst van het toenmalige Ministerie van Nationale Opvoeding. De film werd ingezonden voor competitie voor het Filmfestival van Venetië en won er de Eerste Prijs voor Kortfilm in 1966. Het betekende zijn eerste internationale doorbraak.

Opération X-70, ets voor decor, 1971

Chromophobia, cellofaan voor decor, 1965

Operation X-70 (1971) biedt in tegenstelling tot *Chromophobia* een zeer kille blik op de wereld in oorlog. Servais werd voornamelijk getriggerd door de aanslepende Vietnamoorlog en de rol die de Verenigde Staten daarin speelde. De zware bombardementen en het gebruik van gifgassen – wie kent er niet de iconische mediabeelden van door napalm gewonde kinderen die rennen voor hun leven? – herinnerden de kunstenaar aan zijn eigen angsten toen hij als twaalfjarige moest vluchten voor de bommen die in 1940 Oostende in de as legden. Met een militair klinkende titel als *Operation X-70* wordt een nieuw oorlogsgas uitgetest dat mensen in een letargische en euforische toestand moet brengen. Wanneer de bommen per vergissing op Nebelux vallen blijkt het gas een heel andere uitwerking te hebben. Haar bewoners veranderen in engelen en cirkelen verwaasd rond boven de stad.

Servais vond dat zijn eigen grafische mogelijkheden en tekentalent niet overeenkwamen met wat hij wilde vertellen. Hij werkte hiervoor samen met Marc Ampe die de decors rechtstreeks op de etsplaat graveerde. De film kreeg een grijze en lugubere sfeer mee, vermengd met de gifgroene dampen van het X-70 gas. “Het was belangrijk, zeker voor deze film, om het *cartoon-effect* te omzeilen”, aldus Servais.

De digitaal gerealiseerde film **Tank** (2015) brengt twee kanten van een oorlog samen door het verlangen naar een geliefde. De film is een eerbetoon aan de dappere soldaten tijdens de Eerste Wereldoorlog. Raoul Servais liet zich inspireren door een gedicht van Pierre Jean Jouve, *Le Tank*. Een in het grootste geheim ontwikkelde Britse machine – de gepantserde tank – valt op 15 september 1916 een loopgracht van het Duitse leger aan. Het is een momentopname met grote gevolgen voor de soldaten uit beide kampen. Servais toont de ‘mens’ achter de soldaat. Sterk geïnspireerd door Otto Dix leverde hij tekeningen en schetsen aan die vervolgens door een jong team van animatoren digitaal uitgewerkt werden.

In *Atraksion* (2001) dolen de personages in gevangenisplunje rond door een troosteloos landschap. Een gewicht aan de enkels belet hen een eigen weg te gaan, gedwongen als ze zijn om hun noodlot te aanvaarden. *Atraksion* is – samen met *Omlleiding November* (1962) – een uitzondering in de filmografie van Servais, in die zin dat het een live action film is met speciale effecten maar zonder animatie.

Tank, figuurstudie, 2015

— Pamfletten en parodieën

‘Ik wilde iets maken over de manipulatie van het individu in een wereld die geregeerd wordt door geld’.

Bij pamfletten en parodieën primeert inhoud op vormgeving. Ze zijn de vormen waarin de politiek of sociaal geëngageerde boodschappen in Servais' werk zich uitdrukken. Geen film gelijkt op de andere omdat inhoud voorrang krijgt. *To Speak or Not To Speak* (1970) laat ons stamelen door zijn scherpe thematiek en humor. De mediafiguur stelt in deze kortfilm vage, ambigue vragen over de huidige politieke situatie, maar de man in de straat krijgt amper een zin over zijn lippen. Wie zich toch een persoonlijkheid en mening aanmeet, loopt het risico gebruikt en onderdrukt te worden. De typografie van de woorden in de tekstballonnen verradt de persoonlijkheid van elk personage. Deze film brengt een grafische parodie op de manipulatie van het individu in haar meest zuivere vorm. Servais schreef het scenario toen hij als gastdocent in San Francisco verbleef, in volle flower power periode. Taal krijgt alle aandacht in deze film, of beter, de voortdurend wisselende typografie waarin de taal verpakt wordt. Tekstballonnen spuwen de aarzeling en twijfel uit van de man zonder mening. Wie wel een mening heeft, wordt aanvankelijk bejubeld met flower power, een eerbetoon met een wel zeer dwingend en manipulatief karakter, zo blijkt. Deze humoristische film verradt een dieperliggend politiek engagement van de kunstenaar. Als kritisch links geëngageerde kunstenaar stelt Servais terecht de vraag hoe we – tot op vandaag – het hoofd moeten bieden aan totalitarisme en de ‘zwijgende meerderheid’.

Goldframe (1969) is een satire en kritiek op de typische stijl en manier van filmen in Hollywood. “Waarom bootsen we die na als we hier ook een grafische traditie hebben en onze eigen persoonlijkheid?” In *Goldframe* volgen we Mr. Goldframe – een knipoog naar Goldfinger, de James Bond-film die in 1964 uitkwam – een zware ‘filmbons’ met duidelijke ambities. Met opzweepende jazzmuziek zien we een man het gevecht aangaan met zijn eigen schaduw. De kortfilm is in zuiver zwart-wit gemaakt – vanuit een financiële noodzaak – en krijgt daardoor een zeer archetypische animatievorm die sterk naar het striptekenen neigt.

— Tekstbronnen

Philippe Moins, *Raoul Servais*, 1999 (herzien en aangevuld in 2018), gepubliceerd in: *Panoramic - Raoul Servais*, Borgerhoff & Lamberigts Gent, 2018

Johan Swinnen & Luc Deneulin, *De Tovenaar van Oostende – engagement, uitdaging en erkenning*, ASP Brussel, 2008

— Filmografie Raoul Servais

HAVENLICHTEN

ft 16 mm / 10' / 1960

Production : Absolon films-Anagram

DE VALSE NOOT

ft 35 mm / 10' / 1963

Production : Absolon Films-Anagram

OMLEIDING NOVEMBER

ft 16 mm / 13' / 1962

Production : Raoul Servais

CHROMOPHOBIA

ft 35 mm / 10' / 1965

Production: Absolon Films-Anagram

SIRENE

ft 35 mm / 9' / 1968

Production : Absolon Films-Anagram

GOLDFRAME

ft 35 mm / 5' / 1969

Production : Absolon Films-Anagram

TO SPEAK OR NOT TO SPEAK

ft 35 mm / 11' / 1970

Production : Absolon Films-Anagram

OPERATION X-70

ft 35 mm / 9'30" / 1971

Production : Anagram

PEGASUS

ft 35 mm / 8'30" / 1973

Production : Anagram

HET LIED VAN HALEWYN

ft 35 mm / 12' / 1976

Production : Luna Film-Corona Cinematografica

HARPYA

ft 35 mm / 9' / 1979

Production : Anagram

TAXANDRIA

ft 35 mm / 90' / 1994

Production : Iblis Films, Bibo TV&Film,

Les Productions Drussart, Pascino Pictures

NACHTVLINDERS

ft 35 mm / 8' / 1998

Production : Anagram, Atelier aaa Annecy, Channel Four

ATRAKSION

ft 35 mm / 10' / 2001

Production : Anagram, Oeil pour Oeil Lille

WINTER DAYS

ft 35 mm / 50" / 2003

Imagica Tokyo

TANK

ft digital / 6' / 2014

Production : Santeboetiek&Lunanime

In voorbereiding

DER LANGE KERL (2019)

ft digital

— Colofon

Raoul Servais heeft de afgelopen 60 jaar samengewerkt met talrijke kunstenaars, auteurs, componisten, producers, cameramannen, acteurs, ... waaronder o.m.

voor animatie: Gilbert Declercq, Ronald Libin, Joëlle Servais, Véronique Steeno, Rudy Turkovics, Carl Van Isacker, Willy Verschelde

voor diverse animaties: Eliane Absolon, Véronique Arkosi, Rosy Baert, Marc Braquez, Virginie Bourdin, Annemie Degryze, Marie-Paule Derycke, Paul Demeyere, Zarin Kalk, Vera Mulder, Maria Schramme, Philippe Taboureau, Marinette Vande Vijvere, Geert Vergauwe

voor de decors: Marc Ampe, Joris Bergmans, Norbert Deseyn, Suzanne Maes, François Schuiten, Paul Van Gysegheem

muziek: Ralph Darbo, Benedetto Gighlia, Lucien Goethals, Bo Spaene, Arsène Souffriau, Lucien Van Branteghem, Paul Van Gysegheem

voor de live action films: Frank Daniel, Lou Demeyere, Pierre Drouot, Werner Edebau, Armin Mueller-Stahl, Alain Robbe-Grillet, Julien Schoenaerts, Walter Smets, Dominique Standaert, Fran Waller-Zeper

teksten voor publicaties: Luc Deneulin, Muriel Dubrulle, Philippe Moins, Silke Rochtus, Johan Swinnen, Jan Temmerman, Patrick Vanslambrouck, Frans Verstrecken

en talrijke tijdelijke medewerkers, stagiairs en studenten van het KASK.

De Raoul Servais museumvleugel in Mu.ZEE kwam tot stand in nauwe samenwerking met de vzw FONDS RAOUL SERVAIS, Jacques Dubrulle (Voorzitter) die instond voor de coördinatie.

Scenografie advies: Rudy Turkovics

Teksten: Mieke Mels, Silke Rochtus

Bezoekersgids eindredactie: Inne Gheeraert

Vormgeving: Kaat Flamey

Films (gerestaureerd en gedigitaliseerd) met dank aan CINEMATEK
Nicola Mazanti

Speciale dank aan: Bastien Martin, Rudy Pincheel, Willy Seeuws, Jos Van Liempt

Romestraat 11,
8400 Oostende
info@muzee.be

Openingsuren
dinsdag tot zondag
10.00 – 18.00 uur
gesloten op maandag

Permekemuseum
Gistelsteenweg 341,
8490 Jabbeke

Openingsuren
dinsdag tot zondag
01.10-31.03:
10.00-12.30 uur
en 13.30-17.30 uur
01.04-30.09:
10.00-12.30 uur
en 13.30-18.00 uur
gesloten op maandag

